

пласціну, польская «зыгмунтоўка» даволі тоўсты цвік, а гэта – наша, сакрэт яшчэ татары пры Вітаўце завезлі. І ўнутры ртуць, удар такі, што не тонкую медную пласціну возьме, а тоўстую». Гэтай шабляй Дубатоўк перасёк наўскос бервяно таўшчынёю ў тры чалавечыя шы.

У. Караткевіч праз апісанне матэрыяльнай і духоўнай культуры канца XIX стагоддзя стварае гістарычны фон эпохі. Па-майстэрску адаптуючы этнаграфічны матэрыял да сюжэту, аўтар не толькі ачунае чытача ў рэаліі часу, але і ўзмацняе рамантычны пафас твора.

А. Лаўрэнцьеў

ЭТЫМАЛАГІЧНЫ І СЛОВАЎТВАРАЛЬНЫ АСПЕКТ БЕЛАРУСКІХ АРНІТОНІМАЎ

Арнітонімы – назвы птушак – складаюць дастаткова вялікую лексічную групу. У беларускай мове намі налічана 105 слоў. Даныя па назвах птушак утрымлівае тлумачальны слоўнік беларускай мовы, слоўнікі Насовіча, Ластоўскага. Зборнік БНТ з’яўляецца першым у сваім родзе зборнікам навуковых тэрмінаў, дзе таксама ёсць арнітонімы. Многія птушкі маюць падвойную сінанімічную намінацыю.

Напрыклад, *пугач*, або філін (лац. *Bubo*). Гэта птушка атрада совападобных (*Strigiformes*), сямейства савіныя (*Strigidae*). Нешматлікі аселяюцца ад, які знаходзіцца пад пагрозай знікнення, адзіны прадстаўнік роду ў фаўне Палеарктыкі. Пашыраны ў Эўразіі, Паўночнай Афрыцы. Уся тэрыторыя Беларусі знаходзіцца ў межах арэала віду. У мінулым філін быў звычайнай птушкай у старых і перастойных лясах. У Беларусі гняздуецца не менш як 60 пар філінаў. Колькасць мае тэндэнцыю да скарачэння. Здабыча пугача ў Беларусі забаронена. Намінацыя *пугач* мае польскае паходжанне – *puchacz*, таксама гэтае слова можна сустрэць і ва ўкраінскай мове, прычым як напісанне, так і гучанне будзе абсалютна ідэнтычным беларускаму варыянту. Матывацыя наймення палягае ў дзеянні, якое здзяйсняе птушка – пужае. Назва *філін* мае багаты этымалагічны складнік: даследчыкі прыводзяць украінскае *квилити* – ‘плакаць’, а таксама галандскае *uil* ‘пугач’. Ёсць тэорыі і пра лацінска-грэцкае паходжанне. Слова вельмі распаўсюджанае ў рускай мове, аднак, думаецца, у беларускую была ўведзена штучна, бо данае слова не мае распаўсюду ў беларускай птушынай наменклатуры.

Бінарны стандарт наймавання птушак яскрава адлюстроўваецца і ў лексічнай пары *кнігаўка* / *чыбіс*. Першае слова шырока распаўсюджана ў беларускай мове і мае гукапераймальную матывацыю: *кні-кні*, – менавіта такія гукі прадукуе птушка. *Чыбіс* з’яўляецца запазычанай лексічнай адзінкай у рускай мове: яно паходзіць ад нямецкага слова *Kiebitz*. З рускай гэтая намінацыя трапіла ў беларускія слоўнікі.

Такім чынам, праз пэўныя гістарычныя прычыны на рубяжы 1920–1930-х гг. адбыліся трансфармацыі наменклатуры птушак, утварыўся бінарны стандарт навуковай тэрміналогіі. Пэўныя навукоўцы ўспрымаюць гэтую з’яву як ўзбагачэнне беларускай мовы праз запазычанне новай наменклатурнай лексікі з рускай мовы. Іншыя ж характарызуюць гэты працэс як культурную і навуковую асіміляцыю беларускай мовы праз механізм надання афіцыйнага статусу наменклатурнай лексіцы рускага паходжання.

I. Падбярэзская

ЭКАЛАГІЧНАЯ ТЭМАТЫКА Ў БЕЛАРУСКАЙ І КІТАЙСКАЙ ЛІТАРАТУРАХ

Экалагічная тэматыка ў літаратуры Кітая і Беларусі стала актуальнай у перыяд навукова-тэхнічнай рэвалюцыі ў сувязі з тым, што рэсурсы Зямлі пачалі выкарыстоўвацца неразумна, а забруджванне навакольнага асяроддзя набыло сусветныя маштабы.

У сучаснай беларускай літаратуры вылучылася так званая экалагічная плынь, у цэнтры якой – творы Віктара Казько, Алеся Жука, Віктара Карамазова і іншых пісьменнікаў. Пост-чарнобыльская проза Віктара Казько прасякнута ўвагай да экалогіі. Яна прымушае задумацца, убачыць што мы робім з навакольным асяроддзем, падштурхоўвае да змены сітуацыі. У сваіх творах В. Казько піша і пра меліярацыю на Палессі – як людзі асушалі балоты і атрымлівалі выдатны ўраджай у першыя гады, а ў выніку гэта прыводзіць да экалагічных праблем у выглядзе эрозіі глебы і страты некаторых відаў флоры. У творы «Выратуй і памілуй нас, чорны бусел» аўтар лёс бусла атасаямлівае з трагічным і памылковым выбарам, які зрабіла чалавецтва, стварыўшы тэхнакратычную цывілізацыю. Пісьменнік намякае на тое, што ня глядзячы ні на што трэба берагчы родную зямлю, ў якім стане б яна ні была.

У сучаснай кітайскай літаратуры экалагічная тэматыка не вельмі заахвочвалася, таму што тэма экалогіі знаходзіцца ў спісах «нязручных пытанняў» у кітайскім урадзе. У творах такіх аўтараў, як Чэнь Інсун, Чжэн Лу, А Чэн экалагічная тэматыка была закранута дастаткова маштабна. У іх ранніх творах паказваецца як людзі па-спажывецку ставяцца да прыроды, на першае месца ставяць грошы, не раздумваючы аб беззваротным знішчэнні навакольнага асяроддзя. Усе пласты насельніцтва ў працэсе глабалізацыі сталі цынічна ставіцца да экалогіі свайго роднага краю.

Калі параўноўваць творы на экалагічную тэматыку ў беларускіх і кітайскіх аўтараў, можна заўважыць падабенства ў тым, што стаўленне ў творах людзей да прыроды стала прагматычным. Але ж у творах беларускіх аўтараў прасочваецца больш клапацівае стаўленне людзей да прыроды, імкненне што-небудзь змяніць. У кітайскай літаратуры персанажы не задумваюцца над тым, што трэба спыніць разбурэнне экалогіі. Людзі аб гэтым нават не разважаюць.